

ГЕОРГИ БОЖИНОВ
КОГАТО ВАЛЯ ЖЪЛТИЯТ
СНЯГ

chitanka.info

Автобусът ни докара донякъде и спря. Рече да се отбие, за да даде път на друг автобус отсреща, но се отби малко повече и отиде в пряспата. Бутахме го напред-назад, мъчихме го всякак, но не иска да излезе. Там си остана. Имаше вътре само две-три циганчета, бяха тръгнали да свирят на някаква сватба. Даваха зор на автомобила да излезе, че закъсняваха. Напъваха ония циганчета, подлагаха клони, ровеха с лопатата. Като разбраха, че нищо не става, зарязаха всичко. Намъкнаха се вътре, хванаха тъпаните и зурлите^[1] и засвириха на провала. Имаше едно от тях, по-черно и по-мършаво от другите — другите бяха охранени, с мустачета, подбръснати тънко, издокарани като за сватба. Това беше и небръснатото. Лупаше оня тъпан, дънеше го, колкото имаше сила, като че тъпан не му трябва вече. Подскачаше, кривеше си муцуната, смееше се като гявол и железните му зъби лъскаха. Свирките квичеха като прасенца, гонеха се и нещо се препираха. Тъпанът грухтеше като майка на прасенцата и ги умиряваше. Не беше оцавен добре, стърчеше от него тук-там неоскубана овча вълна и подскачаше да се отскубе и тя.

Сняг, голо поле и сватба сред полето.

Сега е тихо. Трябваше да се кара пеша.

... Вече не си спомням отде минахме първия път, отгоре или отдолу. Доста години има оттогава. Горе минаваше голям път, шосе, камиони по шосето. Долу беше пътека. Беше лято, август, ходихме тогава с горския в овесищата на варда, да вардим една дива свиня, тя идваше там с малките на паша. Цяла нощ лежахме и чакахме, ръмеше дъжд и ни намокри. Свинята не дойде. Цяла нощ слушахме как долу, в деретата, някой чукаше тенекия — да пъди дивите свине от царевицата си. Тенекия ли, тъпан ли беше...

Сега сняг, пътека не личи. Посоката е изток. Но посоката не стига. Може да те заведе у някой честак, я някое диво каменище, отдето няма излаз. Че и денят си отиваше вече. Снегът беше спрял, но все прехвърчаше рядко, подухваше ветрец. Мръкваше се, но беше още светло от снега. Сатинци дълго ме оправяха: все въз страната ще караш, няма да се отбиваш наляво, че може да отидеш в балкана чак, ами ще държиш страната; и като стигнеш едни големи каваци, пак ще внимаваш да не хванеш наляво. Има там една чешма при каваците,

оттам се гледа селото. Ония дървета на билото видиш ли? Дето има копи царевица на тях? Там е пътеката, нея дръж...

А по-добре е да се върнеш. Късно, и селото далеко...

Но при ония дървета с копите нямаше пътека. Сняг, всичко засипано. Едва-едва се усеща в снега между драките някаква хлътнинка. Смътни белези от стари дири, завлечени от новия сняг. Снегът долу като да беше по-тънък, не затъваше така. Тука затъваше. Но може да се върви. Ще се върви някак. Снежинките ту се сгъстяваха, навяваше ги слабият вятър, ту редееха и тогава светът ставаше поширок. На билото можеше да се види как е работил вятърът: снегът най-отгоре беше жълт, като пуканка жълт, а отдолу се синееше дълбоко старият.

... Все въз страната, въз страната, по хоризонталата. Опиташ тук, стъпиш там, налучкаш. Полека нагоре. Отсреща се мярка едно черно петно, храст, прилича на човек. Храстът мърда, като че се мести, като че идва насам. Нещо живо идва насам полека, що е то? Бабичка една. Клатушка се в снега, иде, подпира се на тояжка. От Осина ли, бабо? Да си жива, бабо... Устата, премръзнала и старешки свита, се отваря и нищо не казва, само един дълъг зъб там стърчи. Ще те изядат вълци мари, бабо, така сама... Нищо не каза. Отмина, стана пак черно петно всред жълтеникавия сняг, петното се смали надолу, смали се още и се стопи. Останаха стъпчиците, бабините. Една по една, като броенички ги наредила, стъпки от галоши, а встрани снегът надраскан от тояжката. Тия стъпки ще бъдат пътеката. Трябва да се бърза, снегът вее и може да ги засипе. Вятърът свири от юг и като стихне за малко, се откриват голите снежни ридища наоколо с набола през снега побеляваща брада на хрусталаци и дребни брезови горички. Там долу, далече в дъното на дола, поблясква тъмно водата на поток.

Сняг, бреза, бабини стъпки.

Тояжката все така драскала снега. Стъпките навалят в деренце някое, клопochи там тихо ручейче под снега, дигат се малко нагоре и пак слизат после в друго деренце. Сетих се за една друга осинска баба, отпреди години...

Пусто наоколо. Когато вятърът спря — беше слаб вятър, но все дуеше свирка от брезов клон, — когато спря за миг, откъм дола се чу

вой. Проточен, изтънен от студ. Вятърът го вейна на друга страна и го угаси. А когато пак спря да поеме дъх — воят пак се обади, треперлив и пронизващ, далечен. Някоя самотна душа там някъде клечеше в снега и изплакваше мъка... Да побързаме, да побързаме. Става студено. Жълтата светлина на снега почва да помръква полека. Да дадем крачка. Все по стъпките, по стъпките. Деретата се пълнят вече с притихнал здрач. Онова там отпред трябва да са кабаците. Три черни кабака. Единият разклонен от дънера, клоните — големи колкото стари дървета. Сипе отгоре снежен прах, капки тупат в снега. Ето чешмата. Струята звъни самотно в тишината на завет. От другия чучур провиснал жабуняк. Оттук трябва да се види селото. Няма село. Нищо няма. Пустош. Сняг, прозирни празни гори, дол, от дола пролазва мрак нагоре. И оня вой пак се обади, по-близо. Настръхнал и тънък, лази насам с мрака...

... Селото го видях, когато влязох в него, задъхан и потен. Бели покривни триъгълници, подрязани с черно отдолу. Снежни триъгълници, налепени един над друг, задънват дола. И смътно се мярка старото лице на селото. Сивият пирон на минарето пробил земята и излязъл точно тук с острия край — и приковал завинаги тук тия сиви дървени къщи, вехто накамарени въз него. Дървени бяха всичките, и покривите дървени, и като завали дъжд, прокапваха всичките. Хората съберат багажеца на една страна, дето по-сухо, стоят на него и чакат да премине дъждът... Моят другар тогава ги караше да изместят селото. Да го пренесат по-горе, дето минава шосето и минава рейс — рядко минава, веднъж на седмица, но минава. Слушаха го внимателно, климаха усърдно с глави, съгласни бяха и обещаваха. После пак си останаха в дупката...

Сетих се за бабата, която срещнах в снега и която ми напомни за другата баба, отдавнашната. Питам за нея. О, знаят я. Не помнят само кога умряла, защото отдавна умряла. Иначе знаят я, как да не я знаят. Имала само дъщери, и дъщерите й имали само дъщери, та се пръснали и взели имената на чужди фамилии. Е го тоя, бригадир в горското, е неин праунук, един от праунуците, защото цялото село е пълно с нейни праунуци. И даже има снимка на бабата, трябва да се види само къде е. Снимката донесъл един фотография от Брацигово, минал тук преди

година-две и питал от тая баба има ли останало поколение. Има. Ето ви една картичка. Картичката правена преди петдесет години. И не беше ясно защо я донесъл чак сега човекът, защо е правена тази картичка, как е правена и защо толкова дълго я държал фотографията...

А ето и картичката, измъкнаха я. Стара, покафеняла, омачкана, с подгънати краища, минала през много ръце, пипана, оглеждана, обръщана. На гърба пише: *Атидже, м. септември 1927*. А отпред две ръце, поставени в скута, на предскутника, едри две гутурести бабешки ръце с криви пръсти, почернели нокти; много труд минал през тия ръце и те пак си останали сиромашки. Много труд. На предскутника — една голяма четвъртита, разнищена кръпка като от зебло на чувал. Голяма четвъртита кръпка на единия ръкав на фереджето, две големи четвъртити кръпки на другия ръкав. От яшмака още личат някакви прецьфтели цветенца и листенца. Между яшмака — лицето, открито и загледано право напред с избледнелия мътен блясък на очите, на това, което било очи. Едно страшно човешко лице. Един череп, злоещо щръкнал със скулите и хлътнал в страните, череп, тук-там обвит с изсъхнала кожа, кожата не е набръчкана, а станала на възли от бръчки, и едната от бръчките трябва да беше устата, стисната костенуркова уста. Снагата покорно наведена напред, в снагата е цялата съдба — покорно приведена в мъка и труд, в мъка и труд цял живот без изправяне, живот на шестдесет години или на сто и шестдесет. И там някъде в началото на живота, в неговата детска или момина зора, имало един Батак...

Били две деца, казват, или две момиченца. Или — момиченце и момченце. Скрили се били под коритото. Но ги намерили и ги извадили, треперещи и изгубени. Довели ги в село тогава. Всичко било така ужасно в началото. В очите още стояли брадви и кръв, ножове, писъци и червената Стара река... Ужасът слягвал полека, улягал, стихвал, ножовете мирно прибрани в каниите, наплодила се челяд, завъртял се някакъв живот, закърпен с черни кръпки и бели конци, но свой живот и единствен. Ще се изживее някак, колко ти е един живот, ще се избута някак. Анка — Анушка станала Атидже. А когато всичко се умирило, утишило и турското свършило, идвал по някое време братът да я търси. Да я вземе и води по родните места. Каква да е,

сестрица е. Сестрицата поклатила глава: къде, като тука била орисията?

И останала тука. Останала, възплътена с правнуци и внуци — тия едри и здрави хубави момчета и момичета.

Не беше това оная баба. Не беше. Оная беше друга.

... Слизахме в селото отгоре някъде. Трябваше да намерим къщата на горския. Под джамията, казаха, била. Ето, джамията остана вдясно, а вляво от нея, през уличката, имаше една голяма и тежка дървена порта. Тук ще попитаме. Времето се канеше да вали, над планината се трупаха облаци, но беше топло и тихо. Бабата седеше пред портата. Нарочно я питах за годините, на колко е години. Деветдесет и една, каза. Беше едра и хубава бабичка, с властна, спокойна осанка. Яшмакът не бе подбран под гушата, бе пуснат надолу като забрадка, както ги пускаха в жегата нашите селски майки. На носа закачени железни очила, мънички и продълговати, старовремски, едното стъкло пукнато и вързано за ухото с конец. Гледаше над очилата с едни дълбоки и вакли, топли очи, които бяха запазили нещо от младините. Какво правиш, бабо? Ми я какво прави. Шие. От старо ново прави. Изрязва шарките от своите гащи, невестинските, и ги пришива над коленете на едни нови, бели. Тия са за праунука моя... Чакай, чакай, бабо. Тия шарки... Шарките смътно напомнят за детинството, те са кръгли, в средата кръст, по краищата везано нещо като писмо. Това кръгло е също като шарката, която майките ни печатаха с дървения просфорник отгоре на хлебовете. Литургията... литургиените хлебовете, които трябваше да отидат на черква.

— За праунуката, викаш...

— За праунуката. Да знае и да поменува. Ще бъде зълвичка на сватбата...

— Каква сватба, какво да знае?

— Мънинко е детето още, тринайсетгодишно ми е. Да помни, че е ристиянско дете...

— Отде да помни?

— Ех, отде да помни...

Въздъхна бабата, поизправи се, както седеше, и загледа в тъмните гори над селото.

— Отде да помни... Мене с тия шарки ме грабнаха. От Батак ме грабнаха. То отдавна беше, кога беше размирица. И ме доведоха тук... Направихме колиба от вършина, тия къщи тогаз ги нямаше, селото беше на друга страна, после се заправи тук, на по-скутно място. Че минаваше тогава една комисия да прави ислествие, какво било, що било... Като градахме колибата, беше тоя дол само и една честа гора. И заживяхме в колибата, криехме се... Народиха се дечинка после. Стопанът ми излезе добър човек, бог да го прости, той се спомина... Ех, тежко беше най-отначалото. Все моите хора мислех, селото мислех. Ма човек свиква. Викаха ме отпосле да се върна. Ела си, викаха...

— А ти?

— Аз... Къде да вървя?... Че аз взех друга вера, сине. Грехота е...

Бабата замълча, погледна небето.

— Грехота... Друга вера. Тъй било писано.

— Не ти ли беше мъчно за твоето село?

— Беше ми.

— А сега?

— Сега... то всичко прегоряло, сине...

Тя се наведе и започна да подгъва едно от парчетата.

— Стара съм, викам да мра. А ме Господ не прибира. Понявга ми домилее тъй, домилее... За моето място...

Помълча и добави:

— Ще ида да го вида, тогази ще легна веки в земята. Нека баре децата помнят баба от какъв корен израсла...

Татък, над горите, прогърмя, гърмът се търкулна из облаците, затрополи меко и продължително. Почна да ръми и ръмежът постепенно се засили. Това беше първият дъжд след дългото сушаво лято. Бабата се изправи, постоя на дъжда, погледа. Па свали очилата, събра парцалите и ножицата от пейката, каза: „А остани си“ — и се прибра вътре зад тежката дървена порта.

Заминах надолу да търся къщата на горския.

[1] Зурла, зурна (тур.) — вид кларнет. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.